

ΤΑΞΗ: Α' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Μ. Τετάρτη 20 Απριλίου 2022

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Επομένως κανένας εκείνη τη νύχτα δεν έκλεισε μάτι (κοιμήθηκε), καθώς θρηνούσαν όχι μόνο αυτούς που χάθηκαν αλλά ακόμη πιο πολύ τον ίδιο τους τον εαυτό, γιατί περίμεναν ότι θα πάθουν ό,τι έκαναν στους Μηλίους, που ήταν άποικοι των Λακεδαιμονίων, και στους Σκιωναίους και στους Τορωναίους και στους Αιγινήτες και σε πολλούς άλλους Έλληνες. Την επόμενη όμως ημέρα συγκάλεσαν συνέλευση του δήμου στην οποία αποφασίστηκε να φράξουν με χώμα τα λιμάνια, να επιδιορθώσουν τα τείχη, να τοποθετήσουν φρουρές και να πάρουν γενικά όλα τα μέτρα για την πόλη με το σκεπτικό ότι πρόκειται να πολιορκηθεί.

B.1.α. Στα δοθέντα αποσπάσματα του αμεταφράστου κειμένου οι Αθηναίοι πληροφορούνται δύο διαφορετικά γεγονότα. Αρχικά στο απόσπασμα 2.2.3. (βιβλίο 2, κεφάλαιο 2, παράγραφος 3) φθάνει στην Αθήνα η Πάραλος, η οποία ανακοινώνει στους Αθηναίους την ήττα τους από τους Σπαρτιάτες στους Αιγός Ποταμούς (*"Εν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά"*). Η αντίδραση των Αθηναίων στο άκουσμα αυτής της είδησης ήταν να τη μεταδώσουν άμεσα ο ένας στον άλλον και να επιδοθούν σε θρήνο που ακουγόταν από τον Πειραιά ως την Αθήνα. Η ανησυχία και η οίμωγή τους κράτησαν ξάγρυπνους εκείνη τη νύχτα (*"καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστὺ διῆκεν, ὁ ἕτερος τῶ ἐτέρῳ παραγγέλλων· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη."*). Η αντίδραση των Αθηναίων μπορεί να κριθεί άκρως δικαιολογημένη. Ο ίδιος ο ιστορικός επεξηγεί ότι ο ολοφυρμός τους, πέρα από την άπώλεια των στρατιωτών, οφειλόταν κυρίως στο φόβο τους μήπως πάθουν τα ίδια που έκαναν στους Μηλίους, στους κατοίκους της Ιστιάιας και στους Σκιωναίους και στους Τορωναίους και στους Αιγινήτες και σε πολλούς άλλους από τους Έλληνες (*"οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτοὺς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίους τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκία, καὶ Ἰστιαιέας καὶ Σκιωναίους καὶ"*

Τορωναίους καὶ Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων"). Ειδικότερα, οἱ κάτοικοι τῆς Μήλου, ἀν καὶ ἦταν ἀποικοὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔμειναν οὐδέτεροὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο. Οἱ μικρὲς πόλεις Ἰστιαία (στὴ βόρεια Εὐβοία), Σκιώνη καὶ Τορώνη (στὴ Χαλκιδική) εἶχαν ἀποστατήσῃ ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχία. Ἡ Αἴγινα, μικρὸ κράτος, ἰσχυρὸς ὅμως ἐμπορικὸς ἀντίπαλος τῆς Ἀθήνας, ἀκολουθοῦσε πάντα φιλολακωνικὴν πολιτικὴν. Ἡ Ἀθήνα φέρθηκε με μεγάλη σκληρότητα στὶς πόλεις αὐτὲς ἀλλὰ καὶ σε ἄλλες ἐπιβεβαιώνοντας ὅτι τὰ ἰσχυρὰ κράτη ἐπιδεικνύουν ἀλαζονεία καὶ ἀπανθρωπία ἀπέναντι στα μικρὰ καὶ ἀνίσχυρα κατὰ τὴ διάρκεια κυρίως τοῦ πολέμου. Ἦταν φυσικὸ καὶ ἐπόμενο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πιστέψουν ὅτι τώρα ποὺ ἔχασαν θὰ υποστοῦν τὶς συνέπειες τῶν πράξεών τους καὶ θὰ εἰσπράξουν τὸ μένος τῶν ἐχθρῶν τους. Ἔτσι, ἀποφάσισαν τὴν ἐπόμενη μέρα τῆς ἀναγγελίας τῆς ἡττας νὰ ετοιμάσουν τὴν πόλιν τους ὡς νὰ πρόκειται νὰ πολιορκηθῆ, δηλαδὴ νὰ φράξουν ὅλα τὰ λιμάνια ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα, νὰ ἐπιδιορθώσουν τὰ τεῖχη καὶ νὰ τοποθετήσουν φρουρὰς (*"τῇ δ' ὑστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ἣ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωῶσαι πλὴν ἑνὸς καὶ τὰ τεῖχη εὐτρέπιζεν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναι καὶ τὰλλα πάντα ὡς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν"*).

Τὸ δεῦτερο ἀμετάφραστο κείμενο (βιβλίον 2, κεφάλαιον 2, παράγραφος 21) ἀναφέρεται στὴν εἴσοδο τῶν δέκα "αὐτοκρατόρων" πρέσβων στὴν Ἀθήνα, μετὰ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ Θηραμένης. Πρόκειται γιὰ τὴν πρεσβεία ποὺ εἶχαν ἀποστείλει οἱ Ἀθηναῖοι στὴ Λακεδαίμονα (συγκεκριμένα στὴ Σελλασία) γιὰ νὰ διαπραγματευτοῦν τοὺς ὅρους εἰρήνης καὶ ἐπιστρέφει πίσω στὸ κλεινὸν ἄστυ, γιὰ νὰ ἀνακοινώσῃ τὰ καθέκαστα τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ τελευταῖοι τοὺς περικυκλώνουν, ἐπειδὴ φοβοῦνταν μήπως εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπρακτοὶ, γιὰτὶ δὲν χωροῦσε πια ἄλλη ἀναβολή, καθὼς ἦταν πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα (*"εἰσιόντας δ' αὐτοὺς ὄχλος περιεχεῖτο πολὺς, φοβούμενοι μὴ ἄπρακτοὶ ἦκοιεν· οὐ γὰρ ἔτι ἐνεχώρει μέλλειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων τῶν λιμῶν"*). Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν φτάσει σὲ οριακὴν κατάστασιν ἀπὸ πλευρὰς ἐπιβίωσης, καθὼς ὁ Λύσανδρος, ἐλέγχοντας τὸν Ἑλλήσποντον, ἀπέκοψε τὴ δυνατότητα τῶν Ἀθηναίων νὰ προμηθεύονται σιτηρὰ καὶ εἶχε ἐπίσης ἀυξηθεῖ πληθυσμιακὰ πρόσφατα ἡ πόλις, καθὼς οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ συλλαμβάνονταν ἀπὸ τὸν Λύσανδρον στέλνονταν ἐκεῖ μόνον με ἀσφάλεια. Λαμβάνοντας λοιπὸν ὑπόψιν τὴν πιεστικὴν κατάστασιν στὴν ὁποία βρισκόνταν οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι δικαιολογημένη ἡ ἀντίδραση τους νὰ ἀδημονοῦν νὰ μάθουν τὰ νέα ποὺ τοὺς ἔφεραν οἱ πρέσβεις. Ἔτσι, πληροφοροῦνται τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ἀπὸ τὸν Θηραμένην με ποιοὺς ὅρους εἶναι διατεθειμένοι οἱ Πελοποννήσιοι νὰ συνάψουν εἰρήνην (*"τῇ δὲ ὑστεραία ἀπήγγελλον οἱ πρέσβεις ἐφ' οἷς οἱ Λακεδαιμόνιοι ποιοῖντο τὴν εἰρήνην· προηγόρει δὲ αὐτῶν Θηραμένης"*).

β. Στὸ πρῶτο ἀπόσπασμα τοῦ ἀμετάφραστου κειμένου (εἰδικὰ 2.2.4.) οἱ Ἀθηναῖοι

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2022
Β' ΦΑΣΗ**E_3.Αλ1(α)**

την επόμενη ημέρα από την ανακοίνωση της ήττας στους Αιγός Ποταμούς λαμβάνουν κάποιες αποφάσεις για να ενισχύσουν την πόλη τους. Μεταξύ αυτών είναι και να επιδιορθώσουν τα Μακρά Τείχη (*"τῆ δ' ὕστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ἧ ἔδοξε ... καὶ τὰ τείχη εὐτρεπίζειν"*). Πρόκειται για τα αμυντικά τείχη της πόλης των Αθηνών που χτίστηκαν μεταξύ 461 π.Χ. και 455 π.Χ., τα οποία ἔνωσαν την αρχαία Αθήνα με τον Πειραιά. Αποτελούνταν από δύο τείχη, το "Βόρειο" (ή "Ἐξωθεν") και το "Μέσον" Τείχος (ή "Φαληρικόν") σε παράλληλη διάταξη, μήκους 40 σταδίων (7 χλμ.) και σε μεταξύ τους απόσταση ενός σταδίου (184μ.) που όμως φθάνοντας στον Πειραιά περιέκλειαν ὅλη την πόλη, το λιμάνι και την Πειραιϊκή χερσόνησο, με κύριο ακριβώς στόχο να προστατευτεί η επικοινωνία της Αθήνας με το λιμάνι της. Εκτός ὅμως των δύο παράλληλων αυτών τειχῶν υπήρχε και τρίτο το "Νότιο", που από την Αθήνα κατέληγε στο σημερινό Παλαιό Φάληρο, που περιλαμβανόταν ὅμως στα Μακρά Τείχη. Επειδή αρχικά το Βόρειο και το Νότιο ἦταν τα πρώτα που κτίστηκαν και που περιέκλειαν τα δύο τότε ἐπίνεια της Αθήνας, τον Πειραιά και το Φάληρο, ονομάστηκαν Μακρά Τείχη. Τα τείχη αυτά διασφάλιζαν πως η Αθήνα δεν θα εἶχε πρόβλημα ποτέ με τις προμήθειες, ὅσο αυτή ἔλεγε τη θάλασσα. Επίσης, με το χτίσιμο των Μακρῶν Τειχῶν, η Αθήνα ἔγινε κατ' ουσίαν ἕνα νησί μέσα στη στεριά, μιας και καμία χερσαία δύναμη δε μπορούσε να την καταλάβει. Αποτέλεσαν σημαντικότερο μέσο ἀμυνας και βασική ἔνδειξη πλούτου και μεγαλείου της πόλης, καθώς η κατασκευή τους ἦταν πολυδάπανη. Ἐν προκειμένῳ, τα τείχη συνιστοῦν ἕνα βασικό αμυντικό μηχανισμό στον οποίο στηρίζονται οἱ Ἀθηναῖοι, για να προστατευτοῦν ἀπὸ τον ἐχθρό.

Ὅλη αυτή η αξία των τειχῶν κυριολεκτικά κατεδαφίζεται στο δεύτερο ἀμετάφραστο κείμενο (ειδικά 2.2.22 - 2.2.23). Ἐνας ἀπὸ τους σημαντικότερους ὅρους για να κάνουν εἰρήνη οἱ Σπαρτιάτες με τους Ἀθηναίους ἦταν η κατεδάφισή τους. Αυτό προτείνει και ο Θηραμένης. Οἱ Ἀθηναῖοι βρισκόμενοι ὑπὸ την πιεστική ἀνάγκη της πείνας και οδηγούμενοι ἀπὸ το ἔνστικτο της αυτοσυντήρησης, ἀδιαφοροῦν για την αξία των τειχῶν και οδηγούνται στην κατεδάφισή τους (*"τῆ δὲ ὕστεραία ἀπήγγελλον οἱ πρέσβεις ἐφ' οἷς οἱ Λακεδαιμόνιοι ποιοῖντο τὴν εἰρήνην· προηγόρει δὲ αὐτῶν Θηραμένης, λέγων ὡς χρὴ πείθεσθαι Λακεδαιμονίοις καὶ τὰ τείχη περιαιρεῖν. ἀντειπόντων δὲ τινῶν αὐτῶ, πολὺ δὲ πλείονων συνεπαινεσάντων, ἔδοξε δέχεσθαι τὴν εἰρήνην"*), που ἔγινε μάλιστα ὑπὸ τη συνοδεία της μουσικῆς των αὐλῶν! Κλήθηκαν αὐλητρίδες, ὅπως ἔκαναν στα γλέντια και στα συμπόσια, για να πανηγυρίσουν "μετά μουσικῆς" την κατεδάφισή τους! Ο ἑλληνικός κόσμος γιόρταζε την καταστροφή τους, γιατί ἄρχιζε γι' αὐτούς η ἐλευθερία (*"τὰ τείχη κατέσκαπτον ὑπ' αὐλητρίδων πολλῆ προθυμίᾳ, νομίζοντες ἐκείνη τὴν ἡμέραν τῆ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας"*). Τα Μακρά Τείχη, ἔμβλημα της πάλαι ποτέ Ἀθηναϊκῆς Ηγεμονίας, που καταδυνάστευσε πολλούς Ἕλληνες, παύουν να υπάρχουν, σηματοδοτώντας την εξουδετέρωση της αθηναϊκῆς δυνάμεως. Ἄλλωστε, οἱ Σπαρτιάτες ἀπὸ την ἀρχή

της οικοδόμησής τους εναντιώθηκαν στη δημιουργία τους. Τώρα, λοιπόν, ήρθε η στιγμή να αισθανθούν ικανοποίηση καταστρέφοντάς τα και συνάμα ταπεινώνοντας την Αθήνα.

- γ. Στα εξεταζόμενα χωρία, παρατηρεί κανείς μια πολύ έντονη και συχνή διακύμανση στα συναισθήματα που κατακλύζουν τους δημοκρατικούς Αθηναίους. Οι αλλαγές που προκύπτουν διακαίολογούνται απόλυτα από την κρισιμότητα των ιστορικών εξελίξεων, όπως επίσης και από την πρωτόγνωρη εμπειρία της αποτυχίας και της παράλληλης ταπείνωσης του στόλου, η οποία, για τους Αθηναίους δεν ήταν ούτε αναμενόμενη ούτε και διαχειρίσιμη.

Το αρχικό σάστισμα διαδέχεται η θλίψη για τους νεκρούς (τους απολωλότας πενθοῦντες) και κυρίως ο φόβος, ο πανικός και η απελπισία για όσα πίστευαν ότι θα πάθουν και οι ίδιοι. Στο σημείο αυτό εμφανίζεται η αυτοκριτική των Αθηναίων, οι τύψεις και η αναγνώριση των προηγούμενων σφαλμάτων τους (ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς...καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων).

Αυτά τα αγωνιώδη συναισθήματα δίνουν γρήγορα τη θέση τους στη σύνεση και τη λογική σκέψη. Δεν υπάρχει χρόνος για κάτι άλλο από την οχύρωση της πόλης και την προετοιμασία για την επίθεση των Λακεδαιμονίων (ἐν ἧ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωῶσαι πλὴν ἑνὸς καὶ τὰ τεῖχη εὐτρεπίζειν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναι καὶ τᾶλλα πάντα ὡς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν). Κατά τη διάρκεια του αποκλεισμού οι αντοχές των Αθηναίων δοκιμάζονται, όμως προσπαθούν με κάθε τρόπο να διατηρήσουν την αξιοπρέπεια και την ελευθερία της πόλης.

Όταν πια δεν έχουν άλλη υπομονή εξαιτίας της παντελούς ἔλλειψης εφοδίων, παραιτούνται από όποιες άλλες απαιτήσεις και διακατέχονται από ανυπομονησία για το ποια θα είναι η τελική έκβαση των πραγμάτων (εἰσιόντας δ' αὐτοὺς ὄχλος περιεχεῖτο πολὺς, φοβούμενοι μὴ ἄπρακτοι ἦκοιεν· οὐ γὰρ ἔτι ἐνεχώρει μέλλειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων τῶ λιμῶ.) Εκείνη τη στιγμή, η αναγγελία εξεύρεσης λύσης, γεμίζει τους Αθηναίους με αισθήματα ανακούφισης, χαράς, ελπίδας και ενθουσιασμού για τη νέα σελίδα στην ιστορία ολόκληρης της Ελλάδας (τὰ τεῖχη κατέσκαπτον ὑπ' αὐλητρίδων πολλῆ προθυμία, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας).

Όμως, παρά τις προσδοκίες που αναπτύχθηκαν, η κατάσταση τελικά υπήρξε πολλή διαφορετική, με σημαντικό μερίδιο ευθύνης να ανήκει στους Τριάκοντα τυράννους και τον απολυταρχικό τρόπο διακυβέρνησης, που επέλεξαν. Στην αρχή, οι συλλήψεις γνωστών καταδοτών προκάλεσαν ικανοποίηση και αίσθηση αποκαταστάσεως της τάξης (ἄρχισαν να συλλαμβάνουν...δεν είχαν μ' αυτούς). Ενώ, όμως, ο ρόλος τους ήταν ξεκάθαρα εγγυητικός για τη διασφάλιση της ομαλότητας στην πολιτική ζωή του τόπου και έπρεπε να ενισχύσει τη συνοχή και τη σταθερότητα της αθηναϊκής πολιτείας, η εκούσια αναβλητικότητα, η

ασυνέπεια και η αισχρότητα (άρχισαν να καταστρώνουν ...ανεξέλεγκτη κυριαρχία τους στην πόλη) των πράξεών τους διατάραξε ακόμη περισσότερο την κατάσταση. Η Αθήνα έχασε μια ευκαιρία ομολοποίησης και δικαίως προκλήθηκαν στους δημοκρατικούς συναισθήματα απογοήτευσης, αδικίας, θυμού και οργής.

Σε κάθε περίπτωση, η περίοδος διακυβέρνησης από τους Τριάκοντα δεν δικαίωσε όσους με καλή προαίρεση είχαν πιστέψει σε αυτούς και απέδειξε τη σημαντικότερη ανάγκη των πόλεων για ικανούς και άξιους ηγέτες στην πορεία προς τη συλλογική ολοκλήρωση.

B.2.α. β, δ, ε, γ, α

β. 1 – Λ, 2 – Σ, 3 – Λ, 4 – Λ, 5 – Λ

B.3.α. 1 α, 2 δ, 3 ε, 4 στ, 5 γ, 6 θ, 7 η

β. (ενδεικτική απάντηση): παραλογισμός, λεξιλογικός.

Η λεξιλογική άσκηση του διαγωνίσματος ήταν δύσκολη.

B.4. άφικηται, οίμωγαῖς, παραγγελεῖς, πλέον, τείχει, φοβοίμεθα, ἦν, δεδεγμένοι εισί(ν), νομιοῦντες,, ἐκεῖνης.

B.5.α. νυκτός: γενική του χρόνου στη μετοχή αφικομένης

τῷ ἑτέρῳ: αντικείμενο στη μετοχή παραγγέλλων

ἐκεῖνης: επιθετικός προσδιορισμός στο ουσιαστικό της νυκτός

πειθέσθαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα χρή

νομίζοντες: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, προσδιορισμός της αιτίας στο κατέσκαπτον.

β. **μὴ ἄπρακτοι ἦκοιεν:** δευτερεύουσα ονομαστική ενδοιαστική πρόταση, εισάγεται με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο μὴ (δηλώνει φόβο μήπως συμβεί κάτι το ανεπιθύμητο), εξαρτάται από τη μετοχή φοβούμενοι, εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου γιατί στην κύρια πρόταση υπάρχει ιστορικός χρόνος (περιχεῖτο) και λειτουργεί ως αντικείμενο της μετοχής φοβούμενοι.

ἐν ἧ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωῶσαι πλὴν ἐνός: δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση (στη λέξη ἐκκλησίαν), εισάγεται εμπρόθετα με το ἐν και την αντωνυμία αναφορική αντωνυμία ἧ, εκφέρεται με οριστική, δηλώνει το πραγματικό.